

УДК [329(477):338.246]«189/193»

**ЕКОНОМІЧНЕ ПИТАННЯ У ПРОГРАМАХ
УКРАЇНСЬКИХ ПОЛІТИЧНИХ ПАРТІЙ
ТА ОРГАНІЗАЦІЙ ГАЛИЧНИНИ КІНЦЯ ХІХ
– ПЕРШОЇ ТРЕТИНИ ХХ СТ.****ECONOMIC ISSUE IN THE PROGRAMS OF
UKRAINIAN POLITICAL PARTIES
AND ORGANIZATIONS OF HALYCHYNA
AT THE END OF THE 19TH – THE FIRST THIRD
OF THE 20TH CENTURIES****Пасіцька О. І.,**кандидат історичних наук, старший науковий
співробітник, Інститут українознавства
ім. І. Крип'якевича НАН України (Львів, Україна),
e-mail: pasitska@ukr.net**Pasitska O. I.,**PhD in History, senior researcher Ivan Krypiakievych
Institute of Ukrainian Studies, National Academy of
Sciences of Ukraine (Lviv, Ukraine),
e-mail: pasitska@ukr.net

Проаналізовано економічні програми українських політичних партій та організацій Галичини, як-от РУРП, УНДП, УНДО, УСРП, УСДП, КПЗУ, ОУН, ФНС та інших та їх роль в економічному розвитку регіону. У порівняльному аспекті охарактеризовано вплив українських політичних сил на розвиток кооперативного руху, приватного підприємництва, економічної освіти та шляхи вирішення земельного питання в Галичині.

Ключові слова: політичні партії, економічне питання, Галичина, програми, кооперація, земельне питання, приватне підприємництво.

Economic programs of the Ukrainian political parties and organizations of Halychyna, such as the RURP, the UNDP, the UNDO, the USRP, the USDP, the CPWU, the OUN, the FNU, etc., and their role in the economic development of the region are analysed. The comparative method is used to describe the influence of the Ukrainian political parties on the development of the cooperative movement, private entrepreneurship, economic education and the ways of solving the land issue in Halychyna.

Keywords: political parties, economic issue, Halychyna, programmes, cooperation, land issue, private entrepreneurship.

Упродовж другої половини ХІХ – першої третини ХХ ст. відбувалася еволюція галицького політикуму та його бачення економічних проблем. Фрагментарно господарські питання у програмних документах українських політичних партій висвітлювали в контексті їх діяльності, зокрема І. Соляр, О. Кондратюк. Впливи політичних сил на український кооперативний рух висвітлено у працях С. Злупка, О. Олесевича та інших. Тогочасні періодичні видання, архівні документи та спогади очевидців уможливили всебічно розглянути дану проблему.

Фундамент економічної самоорганізації українців Галичини створювали як священики–москвофіли, так і священики–народовці, які провадили у селах товариства тверезості, пропагували ідеї позичкових кас, громадських крамниць та інших форм економічної взаємодопомоги. У створенні першого українського кооперативу «Народна торгівля» долучилися і представники москвофільства, і народовці. Детально про обставини заснування товариства та його розвиток Василь Нагірний розповів у рефераті, який виголосив на ювілейному святі

«Народної торгівлі» 8 грудня 1908 р.: «В першій складі Товариства було на 10 членів тільки двох народовців, а то Корнило Устиянович і я. Тодішні народовці держалися здалеку від нового підприємства і не прибули на конститутивні збори. Для них найважливішим питанням дня була тоді справа правопису, а саме етимологія чи фонетика, а про економічні справи і думати не хотіли» [1, с. 36]. Згодом під керівництвом Ю. Романчука та О. Огоновського, народовці все частіше долучалися до практичної діяльності громадських організацій, зокрема спричинилися до реорганізування «Просвіти» з просвітницької організації у просвітницько–економічну.

Політичний поділ на народовців та москвофілів вплинув на розвиток кооперативного руху на початку ХХ ст. Осередком орієнтованих на національну ідею кооперативних сил став Краєвий союз ревізійний у Львові (1904 р.), а прихильники москвофільства гуртувалися навколо «Русского ревизионного союза» (1908 р.).

Оскільки українці у складі Австро–Угорщини, а згодом і Польщі були національною меншиною, функцію захисту їхніх інтересів все частіше виконували політичні партії: «недержавна нація не має держави, і всі політичні завдання переносяться на політичні партії» [2, с. 9]. Економічні проблеми відображали програми тогочасних політичних партій, зокрема, Русько–українській радикальній партії (РУРП) – першої української політичної партії європейського зразка, з програмою, масовою організацією і реєстрованим членством. Через економічне товариство «Поступ» і та гуртки «Народні спілки» радикали намагалися поліпшити економічне становище селян. Вони висунули ідею організації селянських профспілок, запровадження прогресивного податку із збереженням вільного від оподаткування мінімуму існування; заборона продажу землі селянина–боржника; заборона поділу громадської власності тощо [3, с. 315].

Українська національно–демократична партія (УНДП) поєднувала економічні зміни з розбудовою української державності, без якої неможливе впровадження потрібних реформ, а І. Франко написав проєкт програми партії.

Іван Франко висловив свої економічні погляди у численних наукових, художніх, публіцистичних творах. Науковець вважав, що доцільно також створити фінансово–кредитні установи для відстоювання інтересів селян кооперативним шляхом [4, с. 273–280; 5, с. 308–311; 6, с. 373–391]. Економічна програма Франка передбачала: а) державний викуп іпотечних боргів через поступове удержавлення кредитових інституцій; б) проведення при державній допомозі комасації селянських земель, регуляції рік, охорони лісів, реформи мисливського закону; в) державна допомога для «нашого народу задля ведення ліпших способів продукування та задля розвинення свого промислу»; г) утворення громадських інституцій для посередництва в «обміні продуктів», державна підтримка всяких господарських товариств і спілок; д) ліквідація всіх безпосередніх і

посередніх податків і встановлення «загального прогресивного податку доходного, маєткового і спадкового», звільнення від податку мінімуму існування, а також необхідних до життя предметів споживання тощо [3, с. 209].

Погляди І. Франка ґрунтувалися на галицькій дійсності та досвіді зарубіжних держав у сфері економічної політики, простежується еволюція від ключової ролі громадив економічних перетворення до все тіснішого зв'язку економічних відносин із політичною організацією суспільства у формі держави. Більшість економічних вимог І. Франко адресує державі, яка повинна їх втілити в життя. Він, як політик і вчений-економіст, відзначав важливість економічних питань у вирішенні проблеми державотворення.

Економічні питання знайшли своє віддзеркалення також у програмах інших політичних партій у міжвоєнний період. За матеріальний добробут та економічний розвиток західноукраїнських земель виступала Українська народно-трудова партія (УНТП), яка була однією з домінуючих політичних сил на поч. 1920-х років. Після рішення Ради Амбасадорів 1923 р. УНТП виробила чітку позицію щодо економічного розвитку українців. Члени цієї партії були прихильниками «усупільнення галузей промислу, торгівлі і кредиту ... поширення спілкового (кооперативного) руху» [7, с. 45]. Така економічна програма передбачала створення українських кредитних установ та підтримання українського товаровиробника. З огляду на малоземельність українського селянства члени партії ініціювали проведення земельної реформи, яка передбачала надання українцям землі шляхом експропріації польських поміщицьких володінь.

З середини 1920-х років, після об'єднання національних політичних сил, національно-державницький табір представляло УНДО. Як одна з найвпливовіших партій, УНДО пропагувала ідеї національної консолідації, економічного розвитку, об'єднувала усі верстви українського населення з метою «утворити з них політично свідомі, соціально кріпкі, економічно незалежні верстви» [7, с. 23]. Своїми громадсько-політичними акціями УНДО виражало не лише вузькопартійні, а й загальнонаціональні інтереси, посилюючи впливи на «Просвіту», Ревізійний союз українських кооператив (РСУК), «Центросоюз». В економічній сфері націонал-демократи виступали за перехід промислових підприємств у власність держави, за розвиток кооперативного руху, дрібного промислу, ремесла, торгівлі. Кооперацію вони вважали найкращою формою національної солідарності. Планували також створення Головної економічної ради, яка б координувала діяльність економічних установ краю: «Центросоюзу», «Маслосоюзу», «Сільського господаря» тощо.

Дослідник української кооперації Л. Олесевич відзначав, що у післявоєнні двадцять років серед керівництва кооперації значну частину становили радикали, а на кінець 30-х років кооперативним рухом здебільшого керували ундисти і члени оунівських організацій [8, с. 61].

Соціал-демократ Антін Чернецький у спогадах згадує про впливи партій на кооперацію у 1933 р.: «В тому часі на Тернопільщині йшли завзяті змагання між Радикальною партією та УНДО за впливи на громадсько-політичне життя. Радикали мали переважуючий вплив також в економічних установах. Під їх проводом був «Подільський кооперативний союз», вони заклали ще окремих кооперативний банк попри вже існуючий «Українбанк» [9, с. 100]. Ундівці також суттєво впливали на розвиток кооперації на Станиславщині.

УНДО виступало з ідеєю захисту («оборони») рідної землі, яка мала не лише соціально-економічний, а й політичний контекст. Цьому питанню члени УНДО присвятили низку розвідок, зокрема Ю. Павликовський опублікував праці «Земельна справа в Східній Галичині» (1922 р.) [10, с. 1–20], «За землю Батьківщини» (1936 р.), в яких критикував закон про земельну реформу від 28.12.1925 р., що максимально обмежував права українців щодо отримання землі при парцеляції ділянок великої земельної власності. Він вважав, що «акція оборони Рідної Землі є акцією загальнонаціональною», а «природні права українського народу до землі української національної території – це святі права» [11, с. 1–40].

15 жовтня 1936 р. з ініціативи УНДО відбулося збори, учасниками яких були священнослужителі, представники культурно-освітніх, наукових, економічних, фінансових, професійних організацій, які винесли резолюцію стосовно земельного питання в Галичині. Суть її зводилася до того, що земля та хліборобство є «фундаментом» існування і розвитку нації, а право українців на землю української національної території є природним правом. Тому земельні відносини, зокрема парцеляція, має відбуватися справедливо з урахуванням інтересів місцевого українського населення. Із відповідними вимогами звернулися до Уряду: «Проведення парцеляції в користь місцевого хліборобського населення; припинення інструкцій та розпорядків про непродання землі українцям та віддання її в руки колоністів; признання концесії на Український парцеляційний банк; припинення дотацій на військову та цивільну колонізацію з оборотного фонду земельної реформи; справедливого розподілу кредитів на купівлю землі, комасацію та меліорацію» [11, с. 38–40].

Члени УНДО були прихильниками ощадності та виступали за створення загальнонаціонального капіталу. Зокрема Ю. Павликовський закликав «усі верстви українського народу до поглиблення і поширення в господарських змаганнях ідеї господарського солідаризму як національної необхідності з метою дальшої розбудови українського національного капіталу» [12, с. 3]. Важливу роль відігравали фінансово-кредитні та страхові установи, діяльність яких підтримували члени УНДО. Кореспондент націоналістичного часопису «Батьківщина» відзначав: «Ми в першу чергу мусимо постаратися заступити в торгівлі і промисловості чужонаціональні капітали

власними... Це наказ нашої ідеї, це передумова, щоб наш національний організм міг жити і розвиватися» [13, с. 1]. Такої ж думки дотримувався Ю. Павликовський: «Змаганням нашим є зібрати національний капітал, щоби о власних силах фінансових йти вперед» [14, с. 2]. Крім цього члени УНДО активно пропагували та брали участь в організації Дня кооперації (30 вересня – св. Софії, Віри, Надії і Любові) [15, с. 1–16].

Одним із ключових завдань УНДО було економічне відродження селянства, тому члени партії реалізовували програмні засади УНТП. Статутні документи УНДО стосовно тези про приватну власність на землю зазначають, що їхня партія «бореться за вивласнення без викупу земель великої посілості та за передачу їх безземельним та малоземельним селянам...» [16, арк. 20]. Однак згодом, на відміну від УНТП, члени УНДО обстоювали викуп землі. Крім цього представники УНДО виступали за обмеження великого землеволодіння та його парцеляцію на користь малоземельних селян, що є своєрідним запереченням соціалістичної тези про те, що право на землю мають ті, хто на ній працює, що фактично обмежувало екзекуцію права приватної власності як такого. У 1925 р. члени УНДО, як і значна частина української громадськості, активно виступали проти проведення земельної реформи, проти колонізації та осадництва та закликали українських селян до самооборони шляхом заснування окружних та місцевих комітетів оборони землі. Адже цей закон передбачав переваги у купівлі землі орендарям і службовцям парцельованого маєтку, військовослужбовцям, польським політичним емігрантам, Особливо активно в цьому напрямку була діяльність Ю. Павликовського [17, с. 1].

Представники УНДО розуміли, що економічний розвиток українців залежить не лише від аграрного, а й від міського сектору виробництва. Приділяючи велику увагу розвитку українських міст, УНДО з розумінням віднеслося до першорядності консолідуючої ролі зростаючого українського приватництва та кооперації у справі формування майбутньої політичної нації [18, с. 1–2]. З гаслами об'єднання українців Львова виступав один із лідерів УНДО, організатор економічних установ К. Левицький: «Ми повинні показатися організаційною єдністю, що Львів нам не чужий, а свій». Він переконував українську громадськість у тому, що «чужинці приходять і відходять, а в хаті залишається господар» [19, с. 2]. Важливу роль відігравала Народна організація українців м. Львова (НОУЛ), яка перебувала під впливом УНТП, а згодом – УНДО. НОУЛ об'єднувала міщан–українців з метою піднесення їх культурно–освітнього та господарського стану. Виступаючи за українізацію міст, члени організації зосереджувалися на двох чинниках: «населення і матеріальна вартість», виступали за «створення та підтримку українських підприємств, перехід нерухомості міста у власність українців». На думку членів організації, реалізувати поставлені

завдання можна було за умови єдності українського населення з українськими фінансовими установами, кооперативами та дотримання гасла «свій до свого по своє» [20, с. 1; 21, с. 1–14].

Народна організація українців м. Львова брала активну участь у пропаганді та розвитку економічної освіти. Члени організації неодноразово зверталася до української громадськості з закликом навчатися у приватних українських економічних школах [22, арк. 1–2]. Крім цього члени УНДО стежили за діяльністю Української господарської академії в Подєбрадах. А коли виникло питання ліквідації академії, з ініціативи К. Левицького та В. Загайкевича скликалися спеціальні засідання УНДО, на яких спільно з ректором Української господарської академії, професором Борисом Іваницьким обговорювали шляхи перенесення економічного освітньо–наукового закладу на українські землі у складі Польщі, лише б не допустити цілковитої ліквідації Академії [23].

Представники УНДО через парламентську фракцію намагалися відстоювати інтереси української кооперації, яку польські урядовці розглядали як «державу в державі». Зокрема протестували проти пацифікації, вимагали надання допомоги українським кооперативам, загалом критикували економічну політику польської влади в Галичині та на Волині. Однак суттєвих успіхів досягнути було складно. Наприклад у 1935 р. парламентарі УНДО домоглися отримання кредиту від Державного рільничого банку на суму 500 тис. зл., що було зумовлено нормалізаційним курсом партії [24, с. 26–208].

Виразником соціально–економічних інтересів виступала УПП, заснована у 1927 р., вона продовжувала діяльність так званої «незалежної групи» УНТП та надавала підтримку екзильному уряду ЗУНР Є. Петрушевича. Члени партії вважали, що суспільний і соціально–економічний розвиток українців можливий за умови «єдиної власної національної держави». УНТП виступала за розвиток господарського життя на західноукраїнських землях шляхом створення українських підприємств, кооперативів, які б фінансував український капітал. Індустріалізація західноукраїнських земель, на їх думку, вирішила б низку проблем: зменшення кількості емігрантів та безробітних; надання містам українського економічного характеру; збільшення українського та зменшення польського капіталу; отримання певної незалежності від польської державної економіки» [25, с. 330; 26, с. 1–2].

Серед інших партій, які мали менш помітний вплив на українську спільноту та її економічне життя, варто виділити УСРП, УСДП, КПЗУ.

Фрагментарний вплив на економічне життя українців Галичини справила Радикальна партія, яка, представляючи здебільшого інтереси селян, виступала за об'єднання усіх працюючих українців: селянства, робітників, трудової інтелігенції. Об'єднавшись у 1926 р. з Українською партією соціалістів–революціонерів в Українську соціалістичну радикальну партію (УСРП), вони

поширили свій вплив на Волинь, Полісся та Холмщину. На думку членів цієї політсили, з перебудови економічної сфери мала розпочатися зміна суспільного устрою [27, с. 90; 28, с. 29; 29, с. 77]. Ця партія стояла на позиціях українського соціалізму, виступаючи за обмеження приватної власності, справедливий розподіл землі серед селян та розбудову незалежного національного життя на кооперативних засадах [30, с. 27–29]. Це, на жаль, нерідко призводило до протиставлення двох світоглядів: суспільницького (кооперативного) та індивідуалістичного (приватницького) і розпалювання ворожих настроїв до українців–підприємців. В аграрному питанні УСДП виступала за парцеляцію землі без викупу.

В економічній програмі УСРП багато уваги приділяли промисловій політиці, адже розвиток промислу вирішував низку проблем, в тому числі безробіття. «Необхідно поширити в нас кооперативні майстерні і фабрики, констатували члени УСРП, – тоді сотні тисяч нашого народу з сіл та міст найде працю» [30, с. 30]. Члени партії закликали українське населення міст власними силами за допомогою членів–кооперативів будувати нові заводи: «Ми повинні будувати власні фабрики, розвивати різні промисли, – констатував І. Макух, – і в той спосіб показати свою силу і працю, а в тім і розвиток суспільності, і народності української» [30, с. 31]. Члени УСРП виступали проти націоналізації промислових підприємств, за діяльність профспілок та дотримання трудового законодавства.

На відміну від національно–центристських партій (УНТП, УНДО, УПП, УСРП), які обстоювали рівновекторну політичну та економічну самостійність українців, радикальні націоналістичні об'єднання (ОУН, УВО, ФНС) прагнули витіснення єврейського і польського елементу з економічного середовища та підконтрольності українських установ та ресурсів українцям. Націоналістичні ідеї відображали галицькі часописи «Новий час», «Гомін краю» та ін., в яких популяризувалася ідея права українців на порядкування соціально–господарською та національно–культурною справами, добробут українського народу, підтримування гасла «Свій до свого по своє» [25, с. 331–336; 31]. У програмі ОУН було в загальних рисах окреслено господарський розвиток українських земель, який полягав у тісній співпраці кооперативного і приватного підприємництва, ліквідація великих земельних володінь. ОУН прагнула створення у сільських, промислових і торговельних підприємствах Ради працівників, як представницького органу, який би відстоював права робітників і налагоджував контакт із працедавцями [32]. ОУН будувала свою політику щодо українських підприємців, виходячи із тези про необхідність приватної власності переважно у сільському господарстві та лише у дрібних галузях промисловості. У постановках Віденського конгресу ОУН, який працював з 27 січня по 3 лютого 1929 р., стверджується, що «тільки підприємства тих галузей промисловості, що є важливими для

існування та оборони країни, будуть удержавлені» [33, с. 3–6; 34, с. 150–153]. ОУН виступала за економічне посилення та незалежність нації шляхом активного розвитку кооперації. Члени цієї політичної сили брали активну участь в антиалкогольному та антинікотинному русі. Адже ці галузі (виробництво спирту і тютюну) були важливою частиною бюджету Польщі, державною монополією. Члени ОУН дотримувалися антиєврейської риторики в економічних питаннях, свідченням чого є численні розвідки у часописі «Новий час». Оунівці вважали поляків політичними, а євреїв – економічними ворогами. Для членів ОУН було важливим відстоювання земельних інтересів селян, які були соціальною базою ОУН. Земля була не лише основним засобом задоволення економічних потреб українців, а й сакральною цінністю, на думку оунівців. За твердженням І. Лисяка–Рудницького, ОУН і УВО все ж не змогли виробити чіткої економічної програми [35, с. 233], а свої цілі реалізовували як легальними, так і нелегальними методами.

За добробут кожного українця та контроль над господарсько–економічною діяльністю виступав ФНС. У пункті 7 «засновницьких тез» ФНС констатовано: «В основу господарського життя ставимо працю і право кожного Українця на повне користування здобутками його праці. Тому визнаємо право власності на землю тільки за тими, що на ній працюють, вимагаємо контролю громадянства над капіталом, пляновості продукції та її розподілу» [16, арк. 14; 36]. Представники ФНС відстоювали думку про планове господарство, розподіл, контроль над капіталом, обмежене право власності на землю та формування господарських відносин під контролем державно–партійних органів, ставили під сумнів право приватної власності й незалежну від контролю держави економічну діяльність. Фактично ФНС прагнув до жорстокого контролю за економічно–господарською діяльністю [37, с. 434]. ФНС та ОУН мали впливи на низку кооперативних та приватних підприємств Галичини, зокрема на Кооператив інженерських робіт в Станиславові [38, арк. 1–44].

Виразником соціально–політичних та економічних інтересів населення західноукраїнських земель була також УСДП. Основна мета партії полягала в поваленні «... дорогою класової боротьби теперішнього капіталістичного ладу» та побудові соціалістичного ладу [39, арк. 3]. Програма передбачала ліквідацію приватної власності, націоналізацію промисловості і банків, оподаткування заможних верств населення, поступове «скасування грошей» і впровадження суспільного розподілу виробленої продукції між містом і селом ...» [40, арк. 42–43]. На соціалістичних конгресах члени УСДП вирішували також питання щодо створення кооперативів українських робітників, до цього їх спонукала думка влучно висловлена П. Буняком на конгресі у 1928 р.: «Живу на терені Львова і бачу, що нема в заводській праці злуки між українськими і польськими робітниками» [41, арк. 3]. Члени

УСДП виступали проти колонізаційної політики та військового осадництва, про що зокрема йшлося у Декларації Клубу УСДП у варшавському Соємі 1924 р. У 1924 р. депутат польського сейму від УСДП Я. Войтюк зауважував, що майже половина бюджетних коштів витрачалася на військо та поліцію [44]. Активний діяч УСДП А. Чернецький у питанні розбудови української економіки був прихильником думки про розвиток промислу двома напрямками – кооперації і приватно-власницької ініціативи [9, с. 101, 157].

Комуністична партія Західної України (КПЗУ) була структурним підрозділом Комуністичної партії Польщі (КПП) та об'єднувала представників різних національностей. Проект програми КПП передбачав насамперед конфіскацію та націоналізацію великих промислових підприємств, експропріацію землі поміщиків і осадників на користь малоземельних і безземельних селян без компенсації. КПЗУ через легальні організації та партії мала намір взяти під контроль усі професійні та економічні об'єднання. Члени КПЗУ особливу увагу приділяли створенню та поширенню інтернаціональних профспілок на підприємствах розвинутих галузей промисловості. У 1920–1930-х роках комуністи прагнули підтримки селян. З цією метою виступали проти окупаційних процесів Польщі на території західноукраїнських земель та намагалися вирішити одне з найактуальніших на той час питань – земельне [43, арк. 22; 44, арк. 1–27]. Вони виступали з гаслом «Земля без викупу», звинувачували уряд Пілсудського у «парцеляційній брехні», а членів УНДО – в «парцеляційних спекуляціях», оскільки саме в їх руках було парцеляційне товариство «Земля» та кредитні установи [45, арк. 2].

У вирішенні земельного питання члени КПЗУ виступали за звільнення господарств менше 6 моргів поля від податків, а господарства більше 6 моргів мали платити податок; за відбудову знищених війною галузей промисловості; налагодження справи сервітутів; надання допомоги для покращення господарств та відкриття хліборобських шкіл; спрощення процедури створення і діяльності сільських кооперативів; доступність дешевого кредиту селянам, споживчих, виробничих, вимінових і кредитових; «припинення колонізації кресів, а осадникам і колоністам надавали землю там, звідки вони походять» [46, арк. 21–23].

Члени КПЗУ неодноразово відзначали тенденцію поширення кооперативного руху на західноукраїнських землях і були переконані, що кооперація може виконати своє завдання лише за робітничо-селянського уряду, лише за диктатури пролетаріату. На думку представників КПЗУ, кооперація мала мати класовий характер, а кооперативи треба перетворити на масові робітничо-селянські організації. Крім цього, вони прагнули ознайомити західноукраїнську кооперацію з досягненнями радянської влади в кооперативному русі та налагодити зв'язок з кооперативними організаціями УСРР [47, арк. 139–

141]. З метою ідеологічного та організаційного впливу на кооперацію комуністи створили Постійний кооперативний відділ, у планах якого було створення Ревізійного Союзу робітничо-селянських кооперативів, який би міг протидіяти РСУК. Почала навіть виходити кооперативна газета «Нова кооперація», активні представники КПЗУ займалися пошуком фондів для кредитування кооперації [48, арк. 8].

Із записок Політбюро ЦК КПЗУ та інших партійних документів дізнаємося про політичні впливи на кооперацію у західноукраїнських землях. Із 3000 кооперативів, що належали до РСУК станом на 30.06.1930 р. під впливом УНДО було 2000, під впливом радикалів – 450, а Сельроб і КПЗУ впливали на 200 кооперативів та ті, що не визначилися (350) [48, арк. 8–17].

Частина українського галицького суспільства свідомо чи несвідомо відмежовувала себе від будь-яких політичних впливів. У середовищі економістів, кооператорів та купецько-промислового стану були представники, які вважали політизацію економічного життя неактуальною, а то й шкідливою.

Суперечливі соціально-економічні та політичні реалії Галичини у складі Австро-Угорщини, а згодом Польської держави призвели до пошуку нових шляхів ефективного економічного розвитку, формування національної господарської моделі, зумовили появу економічних питань у програмах та заходах політичних партій (УНТП, УНДО, УСРП, УСДП, ОУН, ФНС, КПЗУ тощо). У 1920–1930-х рр. в українському політикумі посилювалися національно-демократичні та націоналістичні впливи, а в господарському середовищі прослідковувалася тенденція до посилення економічного патріотизму: поширення гасла «свій до свого по своє», відстоювання права на землю, націоналізація міст, оволодіння підприємницькою сферою, розвиток кооперації та економічної освіти. Загалом господарську політику українців у міжвоєнний період можна охарактеризувати кількома гаслами, навколо яких українці формували свою діяльність: самодостатність, здобуття міст, створення власного промислу і торгівлі і власного купецько-промислового стану, оволодіння ринком за межами українських і польських земель.

Список використаних джерел

1. Нагірний, В., 1935. 'З моїх споминів', Львів: Накладом РСУК, 70 с.
2. 'Роля політики в житті нації', 1935, Діло, 5 січня, с.9.
3. Злупко, С., 2002. 'Персоналії і теорії української економічної думки', Львів: Євросайт, 528 с.
4. Франко, І., 1985. 'Реорганізація банку Крайового', В: Франко І. *Зібрання творів: у 50 т.*, Київ: Наукова думка, Т.44, Кн.1: Економічні праці (1878–1887), с.273–280.
5. Франко, І., 1985. 'Земельна власність в Галичині', В: Франко І. *Зібрання творів: у 50 т.*, Київ: Наукова думка, Т.44, Кн.2: Економічні праці (1888–1907), с.308–311.
6. Франко, І., 1985. 'Лихварство в Галичині', В: Франко І. *Зібрання творів: у 50 т.*, Київ: Наукова думка, с.373–391.
7. Соляр, І., 1995. 'УНДО: перший період діяльності (1925–1928)', Львів: Інститут українознавства ім. І. Крип'якевича НАН України, 70 с.

8. Олесевич, ЛО., 1974. 'Кооперативні міфи і капіталістична дійсність. Західноукраїнська буржуазна кооперація (1883–1939)', Київ: *Наукова думка*, 167 с.

9. Чернецький, А., 2001. 'Спомини з мого життя', Київ: *Основні цінності*, 168 с.

10. Павликовський, Ю., 1922. 'Земельна справа у Східній Галичині (Короткий історичний та економічний огляд земельного питання та сучасний його стан), Передрук з «Літ. Наук. Вістника», том LXXVI', Львів: *3 друкарні Наукового товариства ім. Шевченка*, 20 с.

11. Павликовський, Ю., 1936. 'За землю Батьківщини. Реферат виголошений на протестаційних зборах Українського Львова дня 15 жовтня 1936 р. в справі колонізації українських земель у Польщі', Львів: *Накладом Видавничої спілки «Діло»*, 40 с.

12. 'Наше господарське положення', 1932, *Діло*, 3 квітня, с.3.

13. Константинович, 1936. 'Наш господарський націоналізм', *Батьківщина*, 16 лютого, с.1.

14. Павликовський, Ю., 1927. 'На шляху праці', *Господарсько-кооперативний часопис*, 18 січня, с.2.

15. Павликовський, Ю., 1938. 'День кооперації: його генеза, ідея і спосіб святкування', Львів: *Накладом Товариства українських кооператорів у Львові*, с.1–16.

16. ЦДІА України, м. Львів, Ф.408, Оп.1, Спр.61, 25 арк.

17. 'Життєві завдання', 1925, *Рада*, 30 серпня, с.1.

18. Корчинський, М., 1927. 'За відродження українських міст', *Діло*, 28 травня, с.1–2.

19. Левицький, К., 1937. 'Організація українців міста Львова мусить стати живим осередком', *Діло*, 27 серпня, с.2.

20. 'Ми убогі?', *Рада*, 1925, 22 листопада, с.1.

21. Павликовський, Ю., 1933. 'Український споживач у містах. Реферат сен. Ю. Павликовського на тему: «Український споживач у містах західних земель і його роля в розвою народного господарства як основи фізичного й духовного відродження нації», виголошений при отворенні постійної вистави українських промислових виробів у бюрах Народної Торговлі', Львів: *Накладом «Народної Торговлі». З друкарні Видавничої С–ки «Діло»*, 14 с.

22. ЦДІА України, м. Львів, Ф.206, Оп.1, Спр.151.

23. *AAN*, 9, sygn. 103, b.d.

24. Szumilo, M., 2007. 'Ukrainska Reprezentacja Parlamentarna w Sejmie i Senacie RP (1928–1939)', Warszawa: *Wydawnictwo Neriton*, 326 s.

25. Пасіцька, О., 2014. 'Львів і львів'яни: український соціум та промисел (20–30-ті роки ХХ ст.)', Львів: *Інститут українознавства ім. І. Крип'якевича НАН України*, 400 с.

26. 'У змісті річ, а не у формі', *Рада*, 19 червня, с.1–2.

27. Стахів, М., 1954. 'Українські політичні партії в соціологічній насвітленні', Нью-Йорк, 104 с.

28. Макух, І., 2001. 'На народній службі: Спогади', Київ: *Основні цінності*, 572 с.

29. Кондратюк, О., 1995. 'Програмні засади та діяльність Української соціалістично-радикальної партії (1926–1939)', *Вісник Львівського університету, Серія історична, Вип.30, Дослідження з історії України*, Львів, с.74–81.

30. 'Право народу. Приступний виклад програми Української Соціалістично-Радикальної Партії (УСРП)', 1926, Львів: *Громада*, 42 с.

31. *До боротьби*, 1936, 8 листопада.

32. *AAN*, 9, sygn. 103, b.d.

33. 'Постанови першого великого збору ОУН. 28.1. 2.11.1928 р.', 1955, *ОУН в світлі постанов великих зборів, конференцій та інших документів з боротьби 1929–1955 рр. Збірка документів*, Мюнхен, 368 с.

34. Кніш, З., 1970. 'При джерелах українського організованого націоналізму', Торонто, 186 с.

35. Лисяк-Рудницький, І., 1994. 'Історичні есе. В 2 томах. Т.2', пер. з англ.: У. Гавришків, Я. Грицак, Київ: *Основи*, 573 с.

36. *AAN*, 9, sygn. 1342.

37. Гентош, Л., 2015. 'Митрополит Шептицький: 1923–1939. Випробування ідеалів', Львів: *ВНТЛ–Класика*, 596 с.

38. *ДАФО*, Ф.68, Оп.2, Спр.464, 44 арк.

39. *ДАЛО*, Ф.271, Оп.1, Спр.291, 6 арк.

40. *ЦДАГОУ*, Ф.6, Оп.2, Спр.30, 55 арк.

41. Там само, Оп.1, Спр.470, 14 арк.

42. *AAN*, 1370, sygn. 1.

43. *ЦДОГОУ*, Ф.233, Оп.1, Спр.112, 55 арк.

44. Там само, Ф.233, Оп.1, Спр.71, 109 арк.

45. Там само, Ф.233, Оп.1, Спр.402, 7 арк.

46. Там само, Ф.6, Оп.1, Спр.7, 158 арк.

47. Там само, Ф.6, Оп.1, Спр.148, 168 арк.

48. Там само, Ф.6, Оп.1, Спр.144, 42 арк.

References

1. Nagirnyj, V., 1935. 'Z moi'h spomyniv (From my remembrances)', L'viv: *Nakladom RSUK*, 70 s.

2. 'Rolja polityky v zhytty nacii' (The role of politics in the life of the nation)', 1935, *Dilo*, 5 sichnja, s.9.

3. Zlupko, S., 2002. 'Personalii' i teorii' ukrai'ns'koi' ekonomichnoi' dumky (Personalities and Theories of Ukrainian Economic Thought)', L'viv: *Jevrosvit*, 528 s.

4. Franko, I., 1985. 'Reorganizacija banku Krajovogo (Reorganization of the National Bank)', V: Franko I. *Zibrannja tvoriv: u 50 t.*, Kyi'v: *Naukova dumka*, T.44, Kn.1: *Ekonomichni praci (1878–1887)*, s.273–280.

5. Franko, I., 1985. 'Zemel'na vlasnist' v Galychyni (Land ownership in Galicia)', V: Franko I. *Zibrannja tvoriv: u 50 t.*, Kyi'v: *Naukova dumka*, T.44, Kn.2: *Ekonomichni praci (1888–1907)*, s.308–311.

6. Franko, I., 1985. 'Lyhvarstvo v Galychyni (Usury in Galicia)', V: Franko I. *Zibrannja tvoriv: u 50 t.*, Kyi'v: *Naukova dumka*, s.373–391.

7. Soljar, I., 1995. 'UNDO: pershyj period dijal'nosti (1925–1928) (UNDO: first period of activity (1925–1928))', L'viv: *Instytut ukrai'noznavstva im. I. Kryp'jakevycha NAN Ukrai'ny*, 70 s.

8. Olesnevych, LO., 1974. 'Kooperatyvni myfy i kapitalistychna dijsnist''. Zahidnoukrai'ns'ka burzhuzna kooperacija (1883–1939) (Cooperative myths and capitalist reality. Western Ukrainian bourgeois co-operation (1883–1939))', Kyi'v: *Naukova dumka*, 167 s.

9. Chernec'kyj, A., 2001. 'Spomyny z mogo zhyt'tja (Reminiscence from my life)', Kyi'v: *Osnojni cinnosti*, 168 s.

10. Pavlykovs'kyj, Ju., 1922. 'Zemel'na sprava u Shidnij Galychyni (Kortokij istorychnyj ta ekonomichnyj ogljad zemel'nogo pytannja ta suchasnyj jogo stan), Peredruk z «Lit. Nauk. Vistyka», tom LXXVI) (Land business in Eastern Galicia (A brief historical and economic review of the land issue and its current state), Reprint from «Lit. Science Newsstand», volume LXXVI)', L'viv: *Z drukarni Naukovogo tovarystva im. Shevchenka*, 20 s.

11. Pavlykovs'kyj, Ju., 1936. 'Za zemlju Bat'kivshyny. Referat vygoloshenyj na protestacijnyh zborah Ukrai'ns'kogo L'vova dnja 15 zhovtynja 1936 r. v spravi kol'onizacii' ukrai'ns'kyh zemel' u Pol'shhi (For the land of the Motherland. Abstract, presented at the protest assembly of Ukrainian Lviv on October 15, 1936, on the erosion of Ukrainian lands in Poland)', L'viv: *Nakladom Vydavnychoi' spilky «Dilo»*, 40 s.

12. 'Nashe gospodars'ke polozhennja (Our economic situation)', 1932, *Dilo*, 3 kvitnja, s.3.

13. Konstantynovych, 1936. 'Nash gospodars'kyj nacionalizm (Our economic nationalism)', *Bat'kivshyna*, 16 ljutogo, s.1.

14. Pavlykovs'kyj, Ju., 1927. 'Na shljahu praci (On the way of work)', *Gospodars'ko-kooperatyvnyj chasopys*, 18 sichnja, s.2.

15. Pavlykovs'kyj, Ju., 1938. 'Den' kooperacii': jogo g'enezja, ideja i sposib svjatkuvannja (Day of co-operation: its genesis, idea and way of celebration)', L'viv: *Nakladom Tovarystva ukrai'ns'kyh kooperatoriv u L'vovi*, s.1–16.

16. *CDIA Ukrai'ny, m. L'viv*, F.408, Op.1, Spr.61, 25 арк.

17. 'Zhyt'tjevi zavdannja (Life tasks)', 1925, *Rada*, 30 serpnja, s.1.

18. Korchyns'kyj, M., 1927. 'Za vidrodzhennja ukrai'ns'kyh mist (For the revival of Ukrainian cities)', *Dilo*, 28 travnja, s.1–2.

19. Levyc'kyj, K., 1937. 'Organizacija ukrai'nciv mista L'vova musyt' staty zhyvym oseredkom (Organization of Ukrainians in the city of Lviv should become a living cell)', *Dilo*, 27 serpnja, s.2.

20. 'My ubogi? (Are we poor?)', *Rada*, 1925, 22 lystopada, s.1.

21. Pavlykovs'kyj, Ju., 1933. 'Ukrai'ns'kyj spozhyvach u mistah. Referat sen. Ju. Pavlykovs'kogo na temu: «Ukrai'ns'kyj spozhyvach u mistah zahidnyh zemel' i jogo rolja v rozvoju narodn'ogo gospodarstva jak osnovy fizychnogo j duhovnoho vidrodzhennja nacii'», vygoloshenyj pry otvorenni postijnoi' vystavy ukrai'ns'kyh promyslovyh vyrobiv u bjurah Narodnoi' Torgovli (Ukrainian consumer in cities. Abstract Sen. Y. Pavlikovsky on the

topic: «Ukrainian consumer in the cities of the western lands and his role in the development of the national economy as the basis for the physical and spiritual revival of the nation», issued at the opening of the permanent display of Ukrainian industrial products in the offices of the People's Trade), L'viv: *Nakladom «Narodnoi' Torgovli». Z drukarni Vydavnychoi 'S-ky «Dilo»*, 14 s.

22. *CDIA Ukra'ny*, m. L'viv, F.206, Op.1, Spr.151.

23. *AAN*, 9, sygn. 1073.

24. Szumilo, M., 2007. 'Ukrainska Reprezentacja Parlamentarna w Sejmie i Senacie RP (1928–1939)', Warszawa: *Wydawnictwo Neriton*, 326 s.

25. Pasic'ka, O., 2014. 'L'viv i l'viv'jany: ukrai'ns'kyj socium ta promysel (20–30–ti roky XX st.) (Lviv and Lviv: Ukrainian society and fisheries (20–30's of the twentieth century))', L'viv: *Institut ukrai'noznavstva im. I. Kryp'jakevycha NAN Ukra'ny*, 400 s.

26. 'U zmisti rich, a ne u formi (Content is a thing, not a form)', *Rada*, 19 chervnja, s.1–2.

27. Stahiv, M., 1954. 'Ukrai'ns'ki politychni partii' v sociologichnim nasvitleni (Ukrainian political parties in sociological light)', N'ju-Jork, 104 s.

28. Makuh, I., 2001. 'Na narodnij sluzhbi: Spogady (On People's Service: Memoirs)', Kyi'v: *Osnovni cinnosti*, 572 s.

29. Kondratjuk, O., 1995. 'Programni zasady ta dijal'nist' Ukra'ns'koi' socialistychno-radykal'noi' partii' (1926–1939) (Program principles and activities of the Ukrainian Socialist Radical Party (1926–1939))', *Visnyk L'viv's'kogo universytetu. Serija istorychna, Vyp.30, Doslidzhennja z istorii' Ukra'ny*, L'viv, s.74–81.

30. 'Pravo narodu. Prystupnyj vyklad programy Ukra'ns'koi' Socialistychno-Radykal'noi' Partii' (USRP) (The right of the people. Applicable outline of the program of the Ukrainian Socialist Radical Party (USSR))', 1926, L'viv: *Gromada*, 42 s.

31. *Do borot'by*, 1936, 8 lystopada.

32. *AAN*, 9, sygn.103, b.d.

33. 'Postanovy pershogo velykogo zboru OUN. 28.1, 2.11.1928 r. (Decisions of the first large OUN collection. 28.1, 2.11.1928)', 1955, *OUN v svitli postanov velykyh zboriv, konferencij ta inshyh dokumentiv z borot'by 1929–1955 rr. Zbirka dokumentiv*, Mjunhen, 368 s.

34. Knysh, Z., 1970. 'Pry dzhereleh ukrai'ns'kogo organizovanogo nacionalizmu (With the sources of Ukrainian organized nationalism)', Toronto, 186 s.

35. Lysjak–Rudnyč'kyj, I., 1994. 'Istorychni ese. V 2 tomah. T.2 (Historical essays. In 2 volumes. T.2)', per. z angl.: U. Gavryshkiv, Ja. Grycak, Kyi'v: *Osnovy*, 573 s.

36. *AAN*, 9, sygn. 1342.

37. Gentosh, L., 2015. 'Mytropolyt Sheptyč'kyj: 1923–1939. Vyprobuvannja idealiv (Metropolitan Sheptytsky: 1923–1939. Tests of ideals)', L'viv: *VNTL–Klasyka*, 596 s.

38. *DAIFO*, F.68, Op.2, Spr.464, 44 ark.

39. *DALO*, F.271, Op.1, Spr.291, 6 ark.

40. *CDAGOU*, F.6, Op.2, Spr.30, 55 ark.

41. Tam samo, Op.1, Spr.470, 14 ark.

42. *AAN*, 1370, sygn.1.

43. *CDOGOU*, F.233, Op.1, Spr.112, 55 ark.

44. Tam samo, F.233, Op.1, Spr.71, 109 ark.

45. Tam samo, F.233, Op.1, Spr.402, 7 ark.

46. Tam samo, F.6, Op.1, Spr.7, 158 ark.

47. Tam samo, F.6, Op.1, Spr.148, 168 ark.

48. Tam samo, F.6, Op.1, Spr.144, 42 ark.

* * *